

3. **Стороженко О.О.** Приватна власність на землю – бурхливий розвиток, чи занепад? / О.О. Стороженко // Вісник Уманської державної аграрної академії. – 2001. – № 1, 2. – Умань, 2001. – С. 72-73.

4. **Месель-Веселяк В.Я.** Реформування аграрного сектора України: здобутки і проблеми / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2003. – № 5. – С. 3-8.

5. **Михасюк І.Р.** Аграрний сектор АПК: Проблеми і шляхи вирішення / І.Р. Михасюк, Є.Й. Майовець. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 230 с.

6. **Саблук П.Т.** Структурно-інноваційні зрушення в аграрному секторі України як фактор його соціально-економічного зростання / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2004. – № 6. – С. 3-8.

7. **Трегобчук В.М.** Удосконалення земельних відносин в аграрній сфері : наук. доповідь / В.М. Трегобчук, Н.М. Скурська, В.Д. Яровий. – К. : Об'єднаний ін-т економіки НАНУ, 2004. – 47 с.

8. **Трегобчук В.М.** Методологічні засади формування та функціонування ринку сільськогосподарських земель / В.М. Трегобчук, Н.М. Скурська // Проблеми розвитку земельних відносин на засадах нового Земельного Кодексу України : матер. всеукр. наук. конф., м. Київ, 10-11 вересня 2002 р. – К., 2002. – С. 42-46.

9. **Федоров М.М.** Особливості формування ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні / М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2007. – № 5. – С. 73-78.

10. **Даниленко А.С.** Формування ринку землі в Україні / А.С. Даниленко, Ю.Д. Білик. – К. : Вид-во "Урожай", 2006. – 277 с.

11. **Шебанін В.С.** Щодо напрямів удосконалення механізму земельних відносин в Україні / В.С. Шебанін, І.І. Червен, І.Д. Бурковський // Трансформація земельних відносин до ринкових умов господарювання : матер. Других зборів Всеукраїнського конгресу економістів-аграрників південного регіону України 11-13 січня 2009 р. – Миколаїв, 2009. – С. 12-18.

12. **Шарафутдінова Н.В.** Стан розвитку ринку землі в Україні / Н.В. Шарафутдінова // Землеустрій і кадастр. – 2004. – № 1-2. – С. 93-96.

13. **Гнаткович О.** Державне регулювання ринку землі / О. Гнаткович // В кн.: Еколого-економічні проблеми розвитку АПК : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 25-27 вересня 2002 р. – Т. 2. – Львів : Львівський ДАУ, 2002. – С. 164-167.

14. **Янушевич Є.** Формування ринку землі на регіональному рівні та стимулювання її використання (на прикладі Львівщини) / Є. Янушевич // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України : зб. наук. праць Тернопільської АНГ. – Тернопіль, 2000. – Вип. 4. – С. 108-109.

Семеряк Ю.А., Москва М.Г. Рынок земли в Украине: суть, задание, функции

Проанализированы разнообразные теоретические подходы к сути рынка земли. Дано определение понятия "рынок земли". Указаны функции рынка земли и основные условия эффективного его функционирования в Украине. Рассмотрены первоочередные задания, которые решаются с помощью цивилизованного рынка земель.

Ключевые слова: рынок земли, аренда, ипотека, государственная регуляция.

Semeryak Yu.A., Moskva M.G. Land market in Ukraine: essence, tasks, functions

The theoretical approaches to essence of land market are analyzed. The category of land market is determined. The goals and functions of land market, the main condition of efficiency of land market functioning in Ukraine are exposed. The prime tasks which should be decided with the help of the civilized market of land are considered.

Keywords: land market, lease, mortgage, state regulation.

УДК 657.1

**Студ. Х.П. Стельмах; проф. О.Є. Кузьмін, д-р екон. наук –
НУ "Львівська політехніка"**

КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто поняття "основні фонди" та "основні засоби". Висвітлено проблеми класифікації основних фондів, їхньої значущості у виробничому процесі. Різноманіт-

ність видів основних фондів лише підсилює проблему вивчення їх класифікації. Господарська діяльність кожного виробничо-комерційного підприємства спирається на найбільш раціональне використання матеріальних і грошових ресурсів. За допомогою дослідження можна чітко виділити важливе значення точної класифікації основних виробничих фондів для виробництва.

Ключові слова: основні фонди, основні засоби, виробничі основні фонди, невиробничі основні фонди.

Засоби виробництва, як речові елементи продуктивних сил, репрезентують досягнення науки і техніки. Важливе значення мають речові фактори виробництва – основні фонди. Проблема є їхнє наукове визначення, а також законодавче трактування.

Науковці не дають чіткого визначення основним фондам. Аналіз [1-5, 7-10] літературних джерел, а також нормативної бази [6] дає підставу стверджувати про відсутність єдності у термінології щодо основних засобів та основних фондів. Тому важливо уточнити природу термінів "основні засоби" і "основні фонди", а також визначити їх економічну сутність.

В економічній літературі часто уподібнюються поняття "основні засоби" та "основні фонди", а в науковій сфері немає єдиної думки щодо змісту цих понять, що призводить до значних ускладнень у їх дослідженні та використанні. Першим хто дав наукове визначення основним фондам вважається А. Сміт. Він вважав, що фондом є будь-яке нагромадження продуктів землі та праці. Фонд стає капіталом лише в тому випадку, якщо він приносить власнику дохід чи прибуток [10, с. 327]. Сміт визначає фонди як матеріальне підґрунтя для утворення капіталу. В економічній літературі найчастіше основні засоби розглядаються, як матеріальні цінності, що використовуються у виробничій діяльності підприємства понад один календарний рік з початку введення їх в експлуатацію. Точка зору вчених зводиться до того, що основні фонди – це обмежений економічний ресурс [4, с. 84]. Деякі економісти вважають, що ці категорії "основні фонди" та "основні засоби" мають різне значення, Л.К. Сук і Н.Г. Виговська зазначають, що ці поняття неможливо не розрізняти, оскільки "основні засоби" – це сукупність матеріально-речових цінностей, а "основні фонди" – це джерела формування основних засобів, їх значення відображаються у різних частинах балансу: основні засоби – в активі, основні фонди – в пасиві [1, 2]. В.Г. Андрійчук стверджує, що "фонди – це грошове вираження засобів праці (основних засобів), тоді як основні засоби є матеріально-речовими елементами [3]. "Основні засоби" – засоби праці, що є матеріально-речовими елементами, грошовим вираженням яких є основні виробничі і невиробничі фонди. Значна частина економістів вважає, що основні засоби – це засоби, що мають довгостроковий термін експлуатації і використовуються, переважно, протягом усього існування підприємства [5]. Це означає, що недіючих основних засобів не буває. Аналізуючи визначення основних фондів, можна звести їх до твердження: "основні фонди" – матеріальні активи різного роду, що виступають невід'ємною частиною процесу виробництва і становлять основу для створення капіталу.

До основних фондів підприємства належать виробничі і невиробничі фонди. Виробничі основні фонди (активна частина основних засобів) є частиною основних засобів, яка безпосередньо бере участь у процесі виробництва

тривалий час, зберігаючи при цьому натуральну форму і переносячи свою вартість на вироблений продукт. Невиробничі основні фонди (пасивна частина основних засобів) – це житлові будинки та інші об'єкти соціально-культурного й побутового значення, що не беруть участі у виробництві і не переносять своєї вартості на вироблений продукт. Основні фонди – матеріальні активи, які використовує підприємство у процесі виробництва товарів та надання послуг, доставки продукції, оренди і для здійснення адміністративної і соціально-культурної діяльності, термін використання яких більше одного року.

У бухгалтерському обліку методологічні принципи формування інформації про основні засоби, інші необігові матеріальні активи та незавершені капітальні інвестиції у необігові матеріальні активи регулюються положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" (далі – П(С)БО 7). Для потреб бухгалтерського обліку основні засоби поділяють на групи: 1) основні засоби (земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки, споруди та передавальні пристрої, машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, приладдя, інвентар (меблі), робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження, інші основні засоби); 2) інші необігові матеріальні активи (бібліотечні фонди, малоцінні необігові матеріальні активи, тимчасові (не титульні) споруди, природні ресурси, інвентарна тара, предмети прокату, інші необігові матеріальні активи).

Стосовно податкового обліку діє таке визначення: "Під терміном "основні фонди" потрібно розуміти матеріальні цінності, що використовуються у господарській діяльності платника податку протягом періоду, який не перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом" (підпункт 8.2.1 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств"). Відповідно до пп. 8.2.2 ст. 8 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" з 1 січня 2003 р. для цілей амортизації основні фонди підлягають розподілу за групами:

- *група 1* – будівлі, споруди, їх структурні компоненти та передавальні пристрої, у тому числі житлові будинки та їх частини (квартири і місця загального користування);
- *група 2* – автомобільний транспорт і вузли (запасні частини) до нього; меблі; побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструменти, інше конторське (офісне) обладнання, пристрої і приладдя до них;
- *група 3* – будь-які інші основні фонди, не включені до груп 1, 2 і 4;
- *група 4* – електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, їх програмне забезпечення, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, а також інформаційні системи, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони та рації, вартість яких перевищує вартість малоцінних товарів (предметів).

У промисловості основні виробничі фонди становлять близько 50 %. На практиці для обліку і планування відтворення основних фондів використовують як грошові, так і натуральні показники, оскільки основні фонди у виробничому процесі виступають не тільки як носії вартості, але і як сукупність визначених засобів праці [10, с. 7]. С.І. Шкарабан та М.І. Сапачова [8] поділя-

ють основні фонди на чотири групи: 1) будівлі і споруди; 2) передавальні пристрої; 3) машини і устаткування; 4) транспортні засоби.

Будівлі та споруди об'єднані в одну групу, а центральне статистичне управління розділяє цю групу на дві, окремо визначені. Класифікація основних фондів, за даними центрального статистичного управління, полягає у виділенні груп основних фондів: будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини й устаткування, транспортні засоби, інструмент, виробничий і господарський інвентар та інші основні фонди.

С.К. Черненко [4] класифікує основні фонди на основі застосованого і раніше визначеного поділу у науковій літературі, що становить класифікацію за характером та станом фактичного використання (виробничі і невиробничі), цільовим призначенням (будівлі і споруди, передавальні пристрої, машини і устаткування, транспортні засоби), за участю у виробництві (пасивні та активні), за джерелом фінансування. Поділ основних фондів, зображений на рис., розкриває їхню сутність та природу стосовно виробничого процесу і узагальнює види їх класифікації у літературних джерелах.

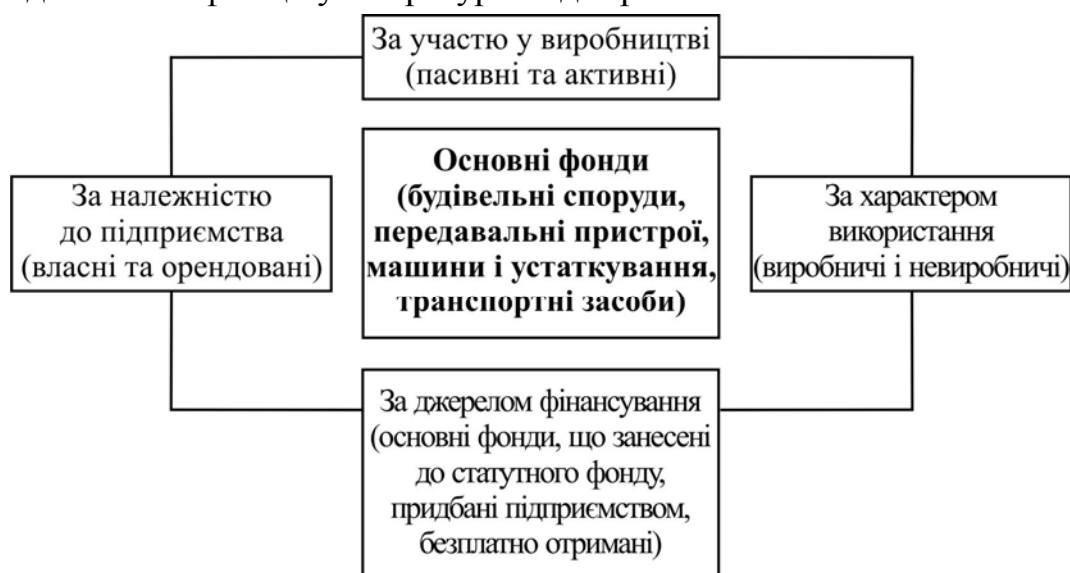

Рис. Класифікація основних фондів

Поділ основних фондів за характером використання (рис.) на виробничі та невиробничі розкриває безпосередню участь фондів у виробничому процесі. Виробничі основні фонди – це фонди, що беруть активну участь у виробничому процесі (різного виду обладнання, машини), а невиробничі – житлові будинки, дитячі садки, школи, лікарні й інші об'єкти охорони здоров'я і культурно-побутового призначення, що перебувають у власності промислових підприємств і побічно впливають на процес виробництва.

Проаналізувавши рис., основні фонди промисловості можна поділити і за ступенем вагомості на конструктивні (будівлі, споруди, транспортні засоби, машини та устаткування,) та допоміжні (передавальні пристрої, інструмент, виробничий і господарський інвентар та інші основні фонди). Конструктивні становлять основні фонди, що мають найбільшу питому вагу у структурі основних фондів, а допоміжні – супроводжують процес виробництва, але на них не спирається саме виробництво безпосередньо. Конструктивні основні фонди є основою промислового виробництва.

Структура основних фондів спирається на їхню класифікацію. Користуючись групуванням, що наведено вище (будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини та устаткування та ін.), можна визначити виробничу структуру основних фондів. Виробнича структура основних фондів характеризується питомою вагою кожної групи основних фондів у загальній їх вартості по підприємству, галузі і промисловості загалом. Виробнича структура основних фондів і її динаміка за той або інший проміжок часу дають змогу характеризувати технічний рівень промисловості й ефективність використання капітальних вкладень в основні фонди [9]. Різноманітність виробничої структури основних фондів у різних галузях є наслідком техніко-економічних особливостей цих галузей. Більша частина виробничих основних фондів перебуває на підприємствах важкої промисловості, зокрема значна їхня частка сконцентрована в галузях, що забезпечують технічний прогрес у національній економіці (у електроенергетиці, машинобудуванні, у хімічній, нафтохімічній і паливній промисловості, у чорній металургії й інших галузях) [8]. Найбільша частка належить будівлям та спорудам, машинам та устаткуванню, що становлять найбільшу частку основних фондів на підприємствах.

Висновки. Розглянуті сутність та класифікація основних фондів дають змогу оптимізувати їхню структуру – забезпечити ефективно їх використання, сприяти покращенню стану сучасного виробництва.

Література

1. **Александрова М.М.** Фінанси підприємств : навч. посібн. [для студ. екон. спец.] / М.М. Александрова, Н.Г. Виговська, Г.Г. Кірейцев, О.М. Петрук, С.О. Маслова / за ред. Г.Г. Кірейцева. – Вид. 2-ге, [доп. і перероб.]. – К. : Вид-во ЦУЛ, 2002. – 432 с.
2. **Сук Л.К.** Облік власного капіталу / Л.К. Сук, П.Л. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2005. – № 14. – С. 43-47.
3. **Економіка аграрних підприємств** / за ред. В.Г. Андрійчук. – Львів : Вид-во "Світ", 2008. – 234 с.
4. **Черненко С.К.** Природа основних фондів : монографія / С.К. Черненко. – Рівне, 2006. – 120 с.
5. **Бабяк Н.Д.** Амортизаційна політика підприємства на сучасному етапі реформування економіки України / Н.Д. Бабяк // Теорія і практика перебудови економіки : матер. Другої Всеукр. НПК. – Черкаси : Вид-во ЧДТУ, 2001. – С. 61-64.
6. **Конституції України** – НАУ. Законодавство України. Кодекси. Закони. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.nau.ua/doc/?uid=1013.3.0>
7. **Ворст И.** Экономика фирмы : учебник / И. Ворст, П. Ревентлоу. – М. : Изд-во "Наука", 1994. – 324 с.
8. **Економічний аналіз діяльності промислових підприємств і об'єднань** / за ред. С.І. Шкарабана, М.І. Сапачова. – Тернопіль, 1995. – 322 с.
9. **Покропивный С.Ф.** Экономика промышленного производства / С.Ф. Покропивный. – К., 1982. – 432 с.
10. **Смит А.** Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Изд-во "Наука", 1993. – 572 с.

Стельмах Х.П., Кузьмин О.Е. Классификация основных средств предприятий

Рассмотрены понятия "основные фонды" и "основные средства". Осещены проблемы классификации основных фондов, их значимости в производственном процессе. Разнообразие видов основных фондов лишь усиливает проблему изучения их классификации. Хозяйственная деятельность каждого производственно-коммерческого предприятия осуществляется на основании наиболее рационального исполь-

зовання матеріальних і денежных ресурсів. С помощью исследования можно четко выделить важное значение точной классификации основных производственных фондов для производства.

Ключевые слова: основные фонды, основные средства, производственные основные фонды, непроизводственные основные фонды.

Stelmah K.P., Kuzmin O.Ye. Classification of fixed assets of enterprises

Article is devoted to the concept of "assets" and "fixed assets". The problems of classification of fixed assets, the importance of the manufacturing process. A variety of types of fixed assets only intensified the problem of studying their classification. Economic activities of each production-commercial enterprise based on the most efficient use of material and financial resources. Through research conducted in the article, clearly highlight the importance of accurate classification of fixed production assets for production.

Keywords: fixed assets, fixed assets, industrial assets, non-productive assets.

УДК 339.166.5:347.772 Асист. Я.П. Ухачевич – НУ "Львівська політехніка"

**АДАПТИВНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯК НОВИЙ
КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ**

Досліджено проблеми забезпечення конкурентоспроможності продукції (КСП). Проаналізовано використовувані підходи до забезпечення КСП та зазначено їхні вади. Запропоновано комплексний підхід до управління КСП. Досліджено існуючі системи управління об'єктами та запропоновано новий концептуальний підхід на основі впровадження адаптивної системи управління КСП. Описано методологію застосування адаптивної системи управління КСП.

Постановка проблеми. Як відомо, одним із визначальних чинників життєдіяльності підприємства в сучасних ринкових умовах є здатність суб'єктів ринку адекватно реагувати на дію об'єктивного впливу сил ринкової конкуренції, тобто здатність забезпечувати *конкурентоспроможність* (КС). Однак сама економічна категорія КС є досить складною не тільки для її реалізації, а навіть для розуміння та усвідомлення, що, своєю чергою, призводить до складності функціонування підприємств у конкурентному середовищі. Аналізуючи причини економічних невдач вітчизняної економіки, економісти виділяють, передусім кризу систем управління, які на сьогодні нездатні подолати інертність управлінського механізму, швидко реагувати на зміни негативних чинників зовнішнього середовища, причому в умовах значної невизначеності майбутніх періодів.

Саме тому дослідження, пошук та розроблення нових концептуальних дієвих підходів та методологій управління КС має надзвичайно важливе значення як для вітчизняної науки, так і для практики ведення конкуренції в бізнесі.

Аналіз останніх досліджень. У попередній нашій публікації [1, с. 227-242] вже досліджено і визначено, що об'єктивну сутність поняття КС необхідно розглядати принаймні на трьох рівнях: макроекономічному, мезо- та мікрорівнях.

З аналізу економічної літератури видно, що сьогодні вчені приділяють достатню увагу значенню КС в прийнятті управлінських рішень [2- 6]. Однак аналіз наявних підходів до забезпечення КС показує, на жаль, хибний підхід